

Végh Antal: Ölbeülni? Dorombolni?

Szerzői magánkiadás, Bp, 1992

Részletek a könyvből

III. Népiek vagy urbánusok?

[...]

— *Kinek a győzelme várható?*

— Ennek a küzdelemnek az eredménye nem lehet más, csak a kölcsönös tragédia. Bármelyik győz ebben az eldurvult játékban. Eldurvultak az eszközök. Abban a szerencsés helyzetben vagyok, hogy közelről láttam Veres Pétert, sokszor tapaszt-

talhattam a megnyilvánulásait. A Veres Péter-i viták kemények voltak a kommunistákkal, az urbánusokkal, és másokkal is, de ezekben a vitákban Veres Péter mindig elegáns volt. Itt meg már a tekintetek is sértenek. Emlékszem erre a szegény jó Csengey Dénesre. A szeme sugarával öklelt, pusztított és takarított le embert, jószágot, mindent, ami a közelébe került. Ezt az indulatot látom az Eörsi István soraiban: na, galambocskám, most aztán kitaposom a beledet, kitekerem a nyakadat, nincs kegyelem! Itt csak könyörtelen hatalomvágy, a hatalom megszerzése, megtartása, kihasználása van. Ebben a helyzetben vált teljesen feleslegessé az irodalom és az író. [...]

IV. Darabokra tört a világ?

— *Élesek ezek a törésvonalak?*

— Igen, mert látványosan és félelmetesen kettészakadt a világ. És ez azzal magyarázható, hogy ma nem kötelező hazudni. Ez a világ tulajdonképpen kettészakadt már az egypártrendszer idején is, csak akkor egy olyan irtózatossá válna, hogy nem derült ki semmi. Mindent manipuláltak, lehazudtak, elkentek. Állandóan töprengtek, hogy ki mi mozgatja ma a politikát? Mert a múlt rendszert, az állampárt idejét megfejtettem: van egy telefon és a nagy dolgokba belészól Hruscsov, Brezsnyev, Kaganovics, Mikoján meg maga Sztálin. Valamikor szóltak Rákosinak, Kádárnak, hogy elvtársak, a mi közös érdekünk ezt és ezt kívánja! És azt ők végrehajtották, vagy túl is lihegték. Beszélte valaki, hogy Sztálin Rákosit állandóan itatta. Ha egy pohárral töltött neki, akkor ő a hűségét úgy akarta bizonyítani, hogy két pohárral ivott. S akkor bohóckodott neki, és Sztálin atya élvezte, hogy itt ugrabugrál.

— *Ma ki ugrabugrál? És kinek?*

— Moszkva teljesen leadott bennünket. De most sem csak a politikusok mozgatják az erőket. A vizeket nem azok borzolják, akiről gondolnánk. Például nem a köztársasági elnök vagy a miniszterek, hanem a „mögöttes” emberek. Ezeket a mögöttes embereket két táborra osztottam magamban. A magyar politika furcsa módon visszanyúlik az irodalomba, és kialakult a két tábor, immár látványosan is, az urbánusok és a népiek. A nagyvilágban megtörtént a váltás, óriási úr keletkezett. Ebben az úrban a népiek gyorsan bevonultak az egyik lövészárkba, az urbánusok a másikba. Négy név határozta meg ezt az egészet. Ők eddig is léteztek, csak többnyire „pihentek”, próbálkoztak, készülődtek. Érdekes módon éppen erre az időre esik, hogy eljutottak művészi pályafutásuknak egy olyan szakaszába, ahol tulajdonképpen már semmi nem volt folytat-

ható. Felfedezték önmagukban, egyformán mind a négyen, hogy az eddigi teljesítményüket már nem tudják fokozni. Váltani kell.

— *És úgy gondolja, hogy a váltás igénye is egyszerre fogalmazódott meg? Egyáltalán: kikre gondol?*

— Természetesen nem egyszerre következett be. Csurka István és Csoóri Sándor a népi világból, Konrád György és Eörsi István pedig az urbánusi szférából érkezett. Talán a legegyszerűbb eset a Csoórié. Mert ő felvállalta egy nyomorult, kifosztott, megkínzott Magyarországnak a bánatát. Ez is köpeny, de nem a hamisságé, hanem egyfajta vállalásé, miközben az egész egy nagy jelmezbál. Be kell hatolni Csoóri művészetébe, meg kell nézni ezt az embert. Nem kétséges, hogy ő egyfajta politikának a bálványa lett. Akarva vagy akaratlanul, de bálvány lett. Kérdés persze, hogy miért lehetett belőle „kép” faragni? Miért nem vált bálvánnyá Ady Endre, József Attila, miért nem vált bálvánnyá Móricz Zsigmond? Azért, mert az ő talentumuk nagyobb volt, őket nem lehetett „elváltoztatni”. Csoóriban nincs akkora költői tehetség, hogy meghatározta volna a saját pályáját. Őt külső erők alakították. [...]

- *A politikus a gondolatait adja közre, az író az indulatait.*
- Politizálni csak indulatból, nem lehet. Mért az indulatos ember kést fog, meg gyanúsít, rágalmaz, vicsorog. Ezért is vált a parlament „párt-költészeti” hadszíntérré. Torgyán is úgy

acsarkodik már, mintha költő lenne. Ahogy acsarkodott az a szegény jó Csengey Dénes is, aki olyan volt, Isten nyugosztalja, mint egy farkas, amelyik a vasvillába is beleharap. Csodálkozunk, hogy Torgyán addig jut el, ameddig eljutott? És mit tehet az a vonal, amelyekre rámutogatnak, hogy gyökértelenek vagytok, nincs népnemzeti gerincetek. Mit tehet? Ezt teszi, amit tesz: visszamutogat. Te meg Dachaubá akarsz küldeni, te meg fehérterrort akarsz és keresztény kurzust, te meg ki akarsz irtani mindenkit, aki nem a te nézeteidet vallja.

— *És tehetne mást?*

— Azt hiszem, hogy tehetne. Nem kellene visszavicsorogni. Azt mondta a nagyapám: ha valaki veled szemben rongyember, nem muszáj neked is rongyembernek lenned. Alig várják, hogy a parlamentben leüljön valaki, ugyanabban a stílusban habzó szájjal felugrik a másik és „költ”. Gyanúsít, rágalmaz, becstelenít, gyalázkodik. A televízió, a rádió, a sajtó nyilvánossága előtt, persze, mindenki a médiákat szidja, hogy miért ilyen a magyar sajtó, hogy a kommunisták, hogy a jobboldal, hogy a Hunnia című lap. Egymásból kényszerítik ki ezt a helyzetet. Pergőtűz van és ösztűz. És a front másik oldalán ismét van két csodálatos figura: Konrád György és Eörsi István.

— *Ők párosként tehetségesebbek, mint a Csoóri—Csurka páros?*

— Ha az irodalom frontján kellene megmérkőzniük, akkor a Csurka—Csoóri páros a nyerő.

— *És ha a politikában?*

— Műveltségben, észben, jártasságban, filozófiában „cizeláltságban”, filozófiai kvalitásban, biztos, hogy a másik oldal: az Eörsi és a Konrád páros győzne. Miközben tragédia bármelyiknek a győzelme.

— *Akkor ez így különlegesen pikáns.*

— Igen, és ez benne a szörnyű. Elméletileg Eörsi sokkal többet tud, mint Csurka, mert a filozófiában és az esztétikában jártasabb, de nincs olyan „költői” talentuma. Vagyis már az írói talentuma, mint a Csurkáé, mert ahol negyediknek hozom ki Csurkát a drámaírók „vetélkedőjén”, ott Eörsit még csak minősíteni sem lehet. Csurka tízeseket lőtt, Eörsi a céltáblát sem találta el. Mint drámaíró nem is említhető Csurka Istvánal egy lapon. De mint filozófus, mint gondolkodó, mint nyelv-

veket ismerő ember, mint tudós ember, mint az esztétika kiváló ismerője, mint a lukácsi filozófia egyik legkiválóbb értője, lóhosszal Eörsi vezet. A költészete? Verseket ír ő is, de költőként nem jegyezhető. Még a legszebb verse az, amit az anyjáról írt, hogy elment a mama dolgozni reggel, és este hazajött mint a kommunista párt tagja. A színdarabjai? Azok legfeljebb azt a színházi igényt elégítik ki, hogy új darab kell, megint be kell valamit mutatni. Egy-két idényben el is játszógtatják ezeket a műveket. Eörsi kitanulta a lukácsi filozófiát, amit ma már nem divat emlegetni sehol a világon. Én fiatal tanító kóromban ismerkedtem meg Lukács Györggyel, de persze, hamarosan kiderült, hogy ő számomra idegen világban élt és alkotott.

— *Mit olvasott tőle?*

— Például az Esztétikát, az Írástudók felelősségét, az volt az első Lukács-mű, ami a kezembe akadt. Für Lajosnak volt egy évfolyamtársa, egy történész, Hársfalvi Péter, aki nagyon jó barátom volt, ő hívta fel a figyelmemet néhány könyvre. Azt mondta, hogy olvassak el valamit Lukács Györgytől is. „A legrosszabb szocializmus is jobb, mint a legjobb kapitalizmus.” Ezt mondta. Egy nyarat szántam Lukácsra. Aztán mégis úgy alakult, hogy ampelográfiai szakkönyveket olvastam helyette. Mit mondjak, nem bántam meg. Hát ezt a Lukács Györgyöt követi Eörsi.

— *Jól elintézte.*

— Téved. Azt hiszem, Eörsi István mint vitatkozó: páratlan, verhetetlen. Ha valaki ír róla egy rossz szót is, úgy visszavág neki másfél kolumnában, hogy arról koldul az illető. Mert nagyszerűen felkészült ember, mindent olvasott, mindent tud. De úgy látszik, ez a mindentudás és mindent-olvasottság önmagában nem ér egy kalap mogyorót sem. [..]

— *Mi történik, ha megbukik az a politikai irányzat, amelyet a két-két író-politikus képvisel?*

— Ez a Csoóri és Csurka esetében már százszázalékos. Lesz egy új parlament, amely két évig nem fog egyebet csinálni, csak ennek a mostani parlamentnek a balfogásait teszi helyre. Olyan törvényeket hoznak manapság a politikában, amelyeket három nap múlva már újra tárgyalnak, mert ki kell javítani őket. Ezeknek a törvényeknek a szövegét nem lehet megérteni, ezek irtózatossak. Van itt most négy nagy dolog is: a kárpótlási törvény, meg ezek a számonkérések, meg ez a termelőszövetkezeti törvény, meg az átmeneti törvény, ezt normális aggyal nem lehet követni már. Megbukik ez a politika. Két év múlva lesz egy újabb választás, és az MDF tíz százalékot sem szerez meg. Tehát nem alakít kormányt.

— *Akkor mihez kezd Csoóri Sándor és Csurka István?*

— Nahát, ez a kérdés.

— *És ha a mai ellenzék kerül hatalomra?*

— Akkor Konrád György és Eörsi István lesz benne a hatalomban. Akkor megint jön számunkra egy nagy buktató. Mert ők sem tudnának a hatalommal jobban élni, mint Csoóriék. Nyilvánvaló persze, hogy természetüknél, neveltetésüknél, ideológiájuknál, filozófiájuknál fogva Konrádék a diplomati-

kusabbak. De nincs meg náluk sem az a többlet, amelyik reményt adhatna a jobb politikára. Most én egybevonom a FIDESZ-t és az SZDSZ-t. Végeredményben ennek a két társaságnak egyesülnie kéne. Mert nem látok közöttük az ég világon semmi különbséget. Legfeljebb annyit, hogy az egyiknek tagja lehet valaki kilencvenévesen is, a másiknak meg húsz- vagy harmincvalahány évesig. Orbán Viktoréktól hallottam, hogy újabban bárki tag lehet a FIDESZ-ben is. Fiatal demokraták? Most belép valaki kilencvenévesen a FIDESZ-be vagy nyolcvanévesen fiatal demokrataként politizál? Ez olyan, mint amikor Csurkát ötvenéves korában márciusi fiatalnak nevezte egy kritikusanő. Vagy mint Nyíregyházán Porzsolt István bácsi, aki nyugdíjba ment mint főiskolai tanár, és mikor átadták neki a nyugdíjas levelet, akkor volt mellette egy másik levél is, hogy tisztelettel értesítünk: a KISZ-tagok sorából töröltünk. [...]